

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Збірник наукових праць
Рівненського державного
гуманітарного університету

**Актуальні
проблеми
сучасної
філології**

МОВОЗНАВЧІ СТУДІЇ

Випуск XVIII

*Наукові записки
Рівненського державного
гуманітарного університету*

Рівне–2010

ББК 81 Збірник наукових праць Рівненського державного гуманітарного університету.
А 43 Актуальні проблеми сучасної філології. Мовознавчі студії.
4 Вип. 18. – Рівне: РДГУ, 2010. – 265 с.
УДК
811.161.2

У збірнику, присвяченому 70-річчю видатного сучасного вченого-лінгвіста, академіка АН ВШ України, доктора філологічних наук, професора Каленика Федоровича Шульжука, вміщено статті науковців Рівненського державного гуманітарного університету та інших провідних вишів України з актуальних проблем граматичної будови української мови. У полі зору дослідників питання синтаксису, морфології, лексикології, мовної освіти тощо.

Для науковців, викладачів, аспірантів, студентів філологічних факультетів, учителів української мови.

Редакційна колегія:

Головний редактор	Шульжук Каленик Федорович, доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри української мови Рівненського державного гуманітарного університету, дійсний член Академії наук вищої школи України
Заступник головного редактора	Степанова Ольга Іванівна, кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови Рівненського державного гуманітарного університету

Члени редакційної колегії:

1. **Архангельська А.М.**, доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри загального мовознавства та славістики Рівненського інституту слов'янознавства Київського славістичного університету.
2. **Вихованець І.Р.**, член-кореспондент НАН України, доктор філологічних наук, професор, провідний науковий співробітник Інституту української мови НАН України (м. Київ).
3. **Вокальчук Г.М.**, доктор філологічних наук, доцент кафедри української мови Рівненського державного гуманітарного університету.
4. **Загнітко А.П.**, доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри української мови Донецького національного університету.
5. **Кірілкова Н.В.**, кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови Рівненського державного гуманітарного університету.
6. **Кузьмич О.О.**, кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови Рівненського державного гуманітарного університету.
7. **Мандрик Н.В.**, кандидат філологічних наук, доцент кафедри методики викладання та культури української літератури Рівненського державного гуманітарного університету.
8. **Мірченко М.В.**, доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри української мови Волинського національного університету імені Лесі Українки.
9. **Тищенко О.В.**, доктор філологічних наук, професор, проректор з наукової роботи Рівненського інституту слов'янознавства Київського славістичного університету.
10. **Шкарбан Т.М.**, кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови Рівненського державного гуманітарного університету.
11. **Шульжук Н.В.**, кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри методики викладання та культури української мови Рівненського державного гуманітарного університету.

Упорядник: Степанова О.І.

Друкується за рішенням вченої ради
Рівненського державного гуманітарного університету
(протокол № 10 від 30.04.2010 р.)

Адреса редакції: 33000, м. Рівне, вул. С. Бандери, 12. Рівненський державний гуманітарний університет.
(вул. Остафова, 31; кафедра української мови)

ної частини в складносурядному реченні (*Був час, коли дикі бджоли водилися скрізь у лісах – липових, дубових і соснових. Та особливо вони полюбляли липові пуці* (М. Янко).

Проведений аналіз найуживаніших єднальних сполучників дав підстави встановити декілька нових тенденцій у їхньому вживанні в українській літературній мові початку XXI століття: 1) розширення функціонально-стильових параметрів єднальних сполучників **й, та** за рахунок потіснення в ужитку сполучника **і**; 2) неспеціалізоване вживання єднальних сполучників у ролі виразників приєднувальних (**і, й**), протиставних (**та**), протиставно-допустових (**і**) семантико-синтаксичних відношень; 3) помітна активізація єднальних сполучників у ролі парцелятивного виокремлення однорідних членів речення та предикативних частин (**і, ні... ні**).

Відзначені зміни в реалізації єднальних семантико-синтаксичних відношень уможливають висновок про розширення сфери використання деяких, донедавна обмежених єднальних сполучників та про їхні транспозиційні перспективи в українській літературній мові початку XXI століття.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вихованець І., Городенська К. Теоретична морфологія української мови / Іван Вихованець, Катерина Городенська. – К.: Унів. вид-во “Пульсари”, 2004. – 400 с.
2. Вихованець І. Р. Граматика української мови. Синтаксис / І. Р. Вихованець. – К.: Наук. думка, 1993. – 368 с.
3. Вихованець І. Р. Семантико-синтаксична структура речення / І. Р. Вихованець, К. Г. Городенська,

В. М. Русанівський. – К.: Наук. думка, 1983. – 220 с.

4. Городенська К. Граматичний словник української мови. Сполучники / Катерина Городенська. – К.: Херсон: Вид-во ХДУ, 2007. – 340 с.

5. Городенська К. Функціональні зони сполучників в українській науковій мові / Катерина Городенська // Українська термінологія і сучасність: зб. наук. праць. – К.: КНЕУ, 2005. – Вип. УІ. – С. 7–13.

6. Жовтобрюх М. А. Мова української періодичної преси (кінець XIX – початок XX ст.) / М. А. Жовтобрюх. – К.: Наук. думка, 1970. – 304 с.

7. Завальнюк І. Я. Синтаксичні одиниці в мові української преси початку XXI століття: функціональний і прагмалінгвістичний аспекти: монографія / І. Я. Завальнюк. – Вінниця: Нова Книга, 2009. – 400 с.

8. Завальнюк І. Структура та стилістичні параметри вживання складноприєднувальних конструкцій у сучасному українському газетному мовленні / Інна Завальнюк // Лінгвістичні студії: зб. наук. праць Донецького державного університету. – Донецьк, 2008. – Вип. 17. – С. 199–206.

9. Конюхова Л. І. Явище парцеляції в мові сучасних засобів масової комунікації: дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 / Конюхова Любов Іванівна. – Львів, 1999. – 174 с.

10. Курс сучасної української літературної мови: В 2 т. [за ред. Л. А. Булаховського]. – К.: Рад. школа, 1951. – Т. II. Синтаксис. – 408 с.

11. Медведєв Ф. П. Система сполучників в українській мові: Короткий нарис / Ф. П. Медведєв. – Х.: Вид-во Харків. ун-ту, 1962. – 90 с.

12. Сучасна українська літературна мова. Морфологія: [за заг. ред. І. К. Білодіда]. – К.: Наук. думка, 1969. – 583 с.

SUMMARY

In the article the changes in the functioning of copulative conjunctions in the language of Ukrainian press and artistic literature of the beginning of the XXI century are investigated, their secondary semantico-syntactical spheres are determined.

УДК 811,161, 2: 81'276.3/4-053.6

Наталія ШУЛЬЖУК

МОЛОДІЖНИЙ ЖАРГОН ЯК ЛІНГВОСОЦІАЛЬНЕ ЯВИЩЕ

У статті здійснено спробу встановити загальні закономірності виникнення та функціонування молодіжного жаргону як лінгвосоціального явища та органічної складової національної мови, з'ясувати функціонально-стилістичні параметри жаргонної лексики.

Ключові слова: жаргон, сленг, арго, жаргонологія.

Мовленнєва ситуація суспільства безпосередньо пов'язана з його політичним та економічним життям. Витворення нових суспільних принципів, зміна культурних цінностей, демократичні процеси в державі

призводять до змін у царині мовного самовираження людини. Так, кінець XX – поч. XXI ст. позначився активізацією нелітературних елементів в українському розмовному мовленні.

Одним із джерел поповнення емоційно-забарвленої лексики загальнонародної мови є жаргонізми, які постійно вливаються до її складу як синоніми до «затертих» слів, що, на думку носіїв мови, вже не здатні привернути до себе увагу, не відповідають вимогам виразності висловлення. Потрапляючи до комунікативного простору різносоціальних прошарків суспільства, жаргонна лексика стає виявом нестандартизації, до якої явно тяжіє сучасне молодіжне мовлення. Існування української філології в умовах тоталітарного режиму призвело до вивчення української мови такою, якою вона мусить бути, а не такою, якою вона є, тому і жаргон – нелітературний пласт лексики – упродовж тривалого часу сприймався як «словесне хуліганство» [11].

До стилістично знижених шарів лексики, зокрема жаргонної, можна ставитися по-різному, але ігнорувати це мовне явище неможливо, адже «жаргонна лексика – неабиякий психоемоційний подразник у сучасній мовній реальності» [15, с. 20]. Це явище заслуговує на вдумливе й обгрунтоване професійне вивчення. Поділяємо думку Д. Десятерика про те, що армія, в'язниця, студентство – справжні цехи із вироблення та збагачення живої мови, і якщо «це виробництво не працює, то тоді сама мова залишається скромною іграшкою для кількох десятків трагічно самотніх інтелектуалів» [3, с. 24]. Жаргонізми проникають у мову засобів масової інформації, політиків, органічно входять у тканину художнього твору (Любка Дереш «Культ», «Архе», «Поклоніння ящірці», «Намір», «Трохи п'єтми»; С. Пиркало «Зелена Маргарита», «Не думай про червоне»; Ірена Карпа «Перламутрове порно» та ін.).

Брак теоретичного опрацювання жаргонної лексики згубно позначається не тільки на духовній, а й на загальній філологічній культурі українського соціуму, у зв'язку з чим дослідження молодіжного (шкільного, студентського) жаргону є актуальним і дає можливість заповнити ще одну лакуну в історії вивчення жаргонізмів, адже функціонально-стилістичні параметри жаргонної лексики пов'язані із потужною сміховою першоосновою, що є складником культури як такої та національної сміхової культури зокрема. Посилений інтерес до соціальних мов та необхідність комплексного підходу до вивчення цього лінгвістичного явища зумовили вибір теми нашого повідомлення. Ми далекі від розуміння того, що жаргон має стати еталоном нашого мовлення, однак аналіз цього мовного явища може дати надзвичайно плідні результати – глибоке осягнення не лише лінгвістичної суті, але й культурного коріння проблеми.

Незначна кількість наукових праць, присвячених жаргонній лексиці, лише окреслює основні напрямки, визначає стратегічні завдання і пріоритети у цій царині. Багато питань залишається дискусійними й потребує

глибокого та детального розгляду. У цьому контексті актуальним бачиться вивчення конкретних різновидів жаргону, їх взаємозв'язків і взаємовпливів з іншими складовими національної мови. Мета статті – встановити загальні закономірності виникнення та функціонування молодіжного жаргону як лінгвосоціального явища.

Жаргонологія – порівняно молода галузь лінгвістики, що зосереджується на вивченні жаргонних субкодів, які формуються в малих соціальних групах, згодом інтегруються в ширші людські спільноти, в результаті чого стають органічними в системі кожної розвиненої національної мови. Об'єктом вивчення цієї науки є соціальні діалекти – арго, сленг, жаргон.

Історія вивчення жаргонної лексики пов'язана з працями небагатьох вчених-мовознавців. Зокрема, спробу дослідити жаргонну лексику здійснили В. Іванов, В. Боржковський, С. Пиркало, К. Широцький, Й. Дзєндзелівський, В. Товстенко [6, с. 5]. Нам імпонує думка цих науковців про неможливість вичерпного вираження багатства розмовної природної мови у схемах деякої ідеальної мови, адже мова – засіб конструювання, а не відображення світу. Ось чому вивчення «живої» мови стає пріоритетним у наукових працях мовознавців.

Дослідження таких мовних різновидів, як жаргони, в українській лінгвістиці набули активного розвитку порівняно недавно – з 90-х років ХХ ст. Поодинокі розвідки з української жаргонології з'являлися й раніше, проте вони не мали системного характеру. Було опубліковано два дослідження Й. Дзєндзелівського з відповідної проблематики – «Арго волинських лірників» і «Український бурлацько-семінарський жаргон середини ХІХ ст. На матеріалі повісті «Люборацькі» А. Свидницького».

Ширше зацікавлення зазначеною соціолінгвістичною тематикою виявляв зарубіжний україніст Олекса Горбач. Ученому належить цікава розвідка – «Лексика наших картярів і шахістів» [2], у якій описано словник азартних ігор і встановлено етимологію відповідних жаргонізмів із зазначенням місця та історії виникнення кожної гри. Аналіз лексичних елементів професійних і корпоративних жаргонів включають і такі розвідки О. Горбача, як «Українська морська і судноплавна термінологія», «Арго українських вояків» та інші. Однак праці О. Горбача ввійшли до наукового вжитку в Україні лише після 1991 року.

З 90-х років відбувається активний розвиток української жаргонології, що пов'язано передусім з ім'ям доктора філологічних наук, завідувача відділу соціолінгвістики Інституту української мови НАН України Лесі Ставицької, яка опублікувала низку теоретичних праць із жаргонології [11, 12, 13, 14, 15] та уклала словник «Український жаргон» [16].

Українська жаргонологія розвивалася в річці єв-

ропейських пошуків у галузі вивчення соціальних мов і мала свої особливості. За основними критеріями виділення жаргону, підходами до його вивчення й досліджуваними аспектами у вітчизняній жаргонології Л. А. Карпець пропонує умовно виділяти кілька етапів: етнографічний (від середини XIX століття), що пов'язується із збиранням первісного матеріалу; етап міської революції (20-30-ті роки XIX ст.), позначений тим, що жаргонний елемент стає питомою ознакою мовного побуту міського соціуму; етап «голосного мовчання» (від середини 50-х років минулого століття), під час якого, незважаючи на заборонну тенденцію стосовно соціолінгвістики, траплялися наукові розвідки, присвячені функціонуванню жаргонізмів, окресленню термінологічної бази; етап «пророслої пшениці» або «жаргонологічного вибуху» (з 90-х років XX століття), що «передбачає альтернативу не тільки у сфері думок, а й у царині мовного самовираження особистості» [6, с. 5].

Наукові розвідки українських мовознавців були спрямовані на з'ясування таких аспектів досліджуваного явища: проблеми лексикографічного опрацювання жаргонізмів (В. Іванов, В. Боржковський, В. Щепотьєв, С. Пиркало, Л. Ставицька та ін.); теоретичне обґрунтування суті жаргону (В. Петров, К. Широцький, Ю. Шевельов, Л. Ставицька та ін.); специфіка окремих мовних рівнів і засоби творення їх одиниць (Й. Дзензелівський, О. Горбач, Р. Смаль-Стоцький та ін.); взаємодія жаргонного і літературного (Л. Ставицька та ін.).

Брак теоретичного й лексикографічного опрацювання жаргонної лексики згубно позначається не тільки на духовній, а й на загальній філологічній культурі українського соціуму. Мовна свідомість сучасного українця переважно не розрізняє специфіки жаргонної лексики серед інших лексичних шарів (лайка, вульгаризм); не має уявлення про соціальну диференціацію української мови (кримінальний, молодіжний, професійний жаргон із його різновидами) та соціостилістичні параметри жаргонної лексики.

Жаргон – це надзвичайно потужна, жива, вільна мовна стихія; це своєрідна мовна лабораторія, у якій «в одне ціле переплавляються різні світогляди, звички, соціальні устої, творчі поривання» [1, с. 3]. На нашу думку, інтерес до вивчення ненормативної лексики свідчить не про відсутність культури та грамотності, а вказує на недостатнє розуміння цього мовного феномена.

Як відомо, норма – це історично сформований і суспільно усвідомлений стандарт, вироблений літературною традицією, який регулює мовленнєву діяльність у її типових функціонально-комунікативних різновидах [7, с. 169]. Однак не слід розуміти мовну норму як незмінну систему правил слововживання, усілякі відхилення від

якого неминуче призводять до помилок у застосуванні мовних одиниць. На думку Л. І. Мацько, слід розрізняти такі поняття, як відхилення і порушення від норми. Відхилення, на її думку, – «пошук нетривіальних шляхів мововираження, який через свою незвичність може сприйматися і як порушення, а якщо воно має художньо-естетичну чи логічну мотивацію, то це має перспективу стати нормою» [7, с. 169]. Порушення ж призводить до помилок.

Найістотношою проблемою в дослідженні експресивного розмовного мовлення є неструктурованість та недосконалість термінологічного апарату, що є першопричиною різнотлумачень понять «арго», «жаргон» і «сленг». Відсутність логічно вмотивованої термінології призводить до сумбурності в лексикологічних та лексикографічних працях, що значно перешкоджає системності відповідних досліджень.

Так, Л. Ставицька послуговується терміном «жаргон» [11], хоча в окремих статтях натрапляємо на «жаргон» [15]. Саме такий термін використовують у своїх наукових розвідках В. Т. Бусел, С. Я. Єрмоленко, Л. Ю. Шевченко. Не вирішеною досі залишається проблема диференціації понять «жаргон», «сленг», «арго». Так, у «Словнику іншомовних слів» за редакцією Любові Пустовіт ми читаємо такі визначення: «жаргон – мова певної соціальної чи професійної групи, що є відгалуженням загальнонародної і відрізняється від неї набором специфічних слів та висловів, які відображають спеціальні потреби та смаки цієї групи і включаються в жаргон, щоб зробити його незрозумілим для інших; спотворена, вульгарна, неправильна мова» [10, с. 442]; «сленг – жаргонні слова або вирази, характерні для мовлення людей певних професій або соціальних прошарків, які, проникаючи в літературну мову, набувають певного емоційно-експресивного забарвлення» [10, с. 45]; «арго – спеціальний умовний жаргон вузької соціальної групи, набір незрозумілих для сторонніх людей слів і висловів, який вживається з метою ізолюватися від інших» [10, с. 107].

У «Короткому тлумачному словнику лінгвістичних термінів» за редакцією С. Єрмоленко ці терміни трактуються так: «жаргон – соціальний діалект, яким користуються мовці, об'єднані спільними інтересами, захопленнями, професією, віком, ситуацією. Відрізняється від літературної мови специфічною лексикою і вимовою, існує не окремо, а на основі певної мови» [5, с. 60]; «сленг – варіант професійної мови, слова та вирази, що використовуються у спілкуванні людей різних вікових груп, професій, соціальних прошарків» [5, с. 160]; «арго – мова вузької соціальної чи професійної групи, створена з метою мовного відокремлення, відзначається наявністю слів, незрозумілих для сторонніх. Арго злодіїв, арго жебраків, арго школярів»

[5, с. 21]. Як бачимо, базовим і найширшим у значенні є термін «жаргон».

На думку Сербенської О. А., «жаргонізація – цікавий вияв загальної демократизації української літературної мови, зокрема, її розмовного різновиду» [9, с. 142]. Звертає на себе увагу обставина, що жаргон сьогодні не виявляє своєї цілісності: мова різних мафіозних груп, наркоманів та ін., які діють переважно у містах, по суті ще не стала українською. Значна частина жаргонізмів витворюється і функціонує також у середовищі інтелігентної молоді, яка знає літературну мову. Жаргонізми проникають з українських арго минулих епох, територіальних діалектів, з лексики злочинного світу, з жаргонів англійських груп і т. ін.

Отже, під жаргоном розумітимемо особливий некодифікований складник мови осіб певної соціальної, професійної чи вікової групи, який існує й функціонує в тісному взаємозв'язку з іншими кодифікованими й некодифікованими загально- і вузьковживаними складниками мови і водночас протиставлений їм.

На нашу думку, психологічною основою виникнення жаргону у певних групах носіїв мови є їх бажання бути дотепними, прагнення вразити співрозмовника свіжістю та яскравістю висловлювання; виявити зневагу або байдужість до предмета висловлювання, уникнути звичних, затертих слів і виразів. Уживаючи жаргонізми, мовець намагається заманіфестувати розкутість, свій відступ від мовних канонів.

Поділяючи висновки, яких дійшла Л. Ставицька [11, с. 157], спробуємо окреслити основні тенденції функціонування молодіжної жаргонної лексики у сучасній українській усно-розмовній мові. Передусім, відзначимо, що звуковий склад слова-поняття, що постає об'єктом жаргонної мовотворчості, може варіюватися, і створений синонімічний ряд є відкритим для поповнення новими елементами, наприклад: галюцинація – *галюн*, *галюник*, *галя*, *глюк*; автомобіль марки BMW – *беемвешка*, *беемвуха*, *беемка*, *бемло*, *беха*, *бімер*; магнітофон – *маг*, *магнік*, *мафон* та ін.

Експресивний словотвір у сфері усного жаргоновживання полягає в активізації суфіксального способу, який вносить відтінки згрубілості: *бичара*, *лошара*, *ласуха*, *істеричка* (вчителька історії), *стипуха*, *училка*, *хімоза*; пестливості: *катінька* (сто грошових одиниць), *смайлик*; іронічну експресію: *баксюк*, *дружбан*. Нерідко у цій комунікативній сфері натрапляємо на усічення основи слова: *ботан*, *універ*. Відзначимо, що стилістичний спектр жаргонної лексики (від жартівливо-іронічного до згрубіло-вульгарного) залежить від ціннісної орієнтації і характеру соціальної групи: має вона відкритий чи замкнений характер, органічно входить до суспільства або протиставляє себе йому.

Варіативність жаргонного ряду в усному спонтан-

ному мовленні пов'язана в основному з лексичною трансформацією загальномовних фразеологізмів, елементи яких в усно-розмовній невимушеній комунікації вільно можуть замінюватися жаргонізмами: хтось залишився з носом (*зі шнобелем*), п'яний (*бухий*) в дим та ін.

Семантична модифікація жаргонної лексики за умов збереження інваріантної (лексикографічно зафіксованої) форми слова має кілька аспектів: жаргонізм втрачає притаманні йому соціосеми, які вказують на соціальні характеристики, походження, становище у суспільстві, професійну діяльність, натомість у розмовній мові актуалізуються оцінні характеристики (наприклад, слово *бик* в українському молодіжному жаргоні передає значення «здоровий, неотесаний хлопець, переважно із села», у розмовній же комунікації значення слова *бик* пов'язане з актуалізацією периферійних ознак – «некультурна людина, яка не знає елементарних норм поведінки»); жаргонізм – оцінна характеристика людини – у розмовній комунікації позначає осіб у їхньому віковому, статевому, соціально-професійному вимірі: *итрих* (людина, чия суть незрозуміла) – хлопець; *бульдог* (повна людина) – охоронець; в усно-розмовній комунікації спостерігається розвиток полімесії у відповідності із загальномовними закономірностями еволюції семантики слова на метонімічній основі (*хавчик*, *дюндель*, *кегли*, *баклан*). Наші спостереження свідчать, що більшість одиниць молодіжної жаргонної лексики витворилася внаслідок переосмислення значення загальномовних слів (*базар* (розмова), *дуло* (обличчя), *дятел* (дурний), *зелень* (долари США), *капсули* (сусіди), *капуста* (гроші), *молоток* (розумний), *наїхати* (накричати на когось), *плуг* (тугодум), *прокол* (помилка), *простирадло* (конспект), *труба* (мобільний телефон), *шпала* (висока дівчина) та ін.

Нерідко синонімічний ряд жаргонізмів поповнюється внаслідок неточностей та помилок у вживанні жаргонної лексики: сплутування жаргонізму та слова, яке подібне за звучанням (*треба затоваритися* (купити спиртне) замість *треба затаритися*); сплутування схожих за звучанням жаргонізмів, які передають різне значення (*на автостопі* (у стані сп'яніння) замість *на автопілоті*); уживання жаргонізмів у невластивому для них значенні (*фраєрнутися* (опинитися в незручному становищі) – бути ошуканим).

Отже, серед основних тенденцій функціонування молодіжної жаргонної лексики в усно-розмовній мові відзначимо: її словозмінну та словотвірну варіативність, лексико-фразеологічні новації у сфері жаргонізованого слововживання, семантичну модифікацію жаргонної лексики при збереженні її інваріантної форми, неточності й помилки у вживанні жаргонної лексики.

Активізація зниженої мови є показником важливих зовнішніх, соціокультурних трансформацій та відповідних їм внутрішньолінгвістичних змін. Можна виділити декілька чинників, які зумовлюють виникнення та бурхливий розвиток жаргону: професійна орієнтація мовця; прагнення молодого людини до самовизначення й визначення свого місця серед інших; бажання, а іноді й необхідність приховати свої слова чи дії від інших. Інакше кажучи, на формування жаргону впливають, з одного боку, чинники психологічного та соціально-символічного характеру, пов'язані зі смислотворчою діяльністю і психологією протесту, а з іншого – лінгвістичні чинники, пов'язані з реалізацією принципу мовної економії (*комп, універ, маг, фізра, літра, матра*). Тому молодіжний жаргон сприймається як лінгвістична категорія, що спирається на цілий комплекс психічних, соціальних, внутрішньомовних факторів та зумовлюється емотивною й естетичною функціями мови.

Прокоментуємо деякі шляхи творення українського молодіжного жаргону. Міжнаціональні зв'язки на всіх рівнях у радянську добу не були непорушними, у зв'язку з чим найчисельнішою групою сучасного українського молодіжного жаргону є російськомовні запозичення (*барахло* – одяг; *крася* – дівчина; *лаша* – брехня; *пацанка* – дівчина; *хавало* – рот; *шухер* – варта, вигук на позначення небезпеки), часто адаптовані україномовними носіями відповідно до фонетичних законів нашої мови.

Не менш чисельною є група англомовних запозичень: *бусік, байкер, дабл, драйв, дрінк, сейшин, тікет, денс, саунд, смайл, френд*. Мовознавець В. Обухова [8, с. 143] диференціює жаргонізми англомовного походження: слова, що і за звучанням, і за семантикою збігаються з англійськими (*денс* – танець; *смайл* – посмішка; *френд* – друг; *парті* – вечірка; *кеш* – гроші; *фейс* – обличчя); слова, які в українському молодіжному жаргоні мають дещо інше значення, ніж в англійській мові (*серн* – свято, гулянка (в англ. – засідання); *саунд* – гучна музика (в англ. – звук); *цент* – гривня (в англ. – 1/100 долара). Додамо, що жаргонізми англомовного походження нерідко зазнають дериваційної обробки відповідно до словотвірних моделей сучасної української мови (*суперовий, бестовий*) та українських засобів формотворення (*ніпли, гьорли*).

Наведемо приклади запозичень з інших мов: з польської (*бамбетель, курдупель*); з німецької (*шпіляти, фрідріштрассе*); з італійської (*арівідерчі*); з арабської (*кайф*); з гінді (*гуру*); з іспанської (*дон Педро*).

Український молодіжний жаргон послуговується мовними одиницями, що витворилися унаслідок калькування (переважно з російської мови): *вантажити* (грузити), *пришпил* (прикол), *толочня* (тусовка).

Поширеним способом жаргонного словотвору є

метафорика, за допомогою якої творяться найяскравіші та найуживаніші слова: *акваріум* (міліцейська машина з будкою), *гадючник* (пивбар), *колгосп* (нудна компанія), *дебільник* (плеєр), *брехунець* (радіоточка).

Трапляються в молодіжному жаргонному словотворі і випадки полісемії: *канати* (первісне – йти) набуло додаткових значень: годитися, подобатися, розуміти.

Широко представлені у жаргонному словотворі й дериваційні процеси: бухати – забухати, побухати, добухатися, пробухати, набухатися, бухалово, бухля, бухлянка, бухалівка, побухайлівка, бухарик, бухар, бухий, забуханий, бухло, бухенвальд. Відзначимо окремі випадки осново- й словоскладання: пущька-клямка, лоходром, алгеброїд.

Великою популярністю в жаргонному словотворі користуються також власні назви та похідні від них: *толік* – ненадійна людина; *васька* – людина, якій не щастить; *ванька* – дурник; *клава* або *альбіна* – жінка, що продає самогон; *коля* – чоловік з невисоким соціальним статусом; *важний коля* – чоловік, у якого є іномарка; *достосвський* – людина, що набридає, *леопольд* (доброзичливий), *му-му* (мовчун), *покемон* (хлопець).

Можна стверджувати, що молодіжний жаргонний лексикон поповнюється через посередництво більшості способів словотвору, наявних в українській літературній мові. Єдина вимога до новоутворених жаргонних слів, щоб вони прижилися в молодіжному середовищі, – їх звучна вимова та експресивна забарвленість.

Нам видається перспективною і класифікація молодіжної жаргонної лексики за частиномовною приналежністю: іменники (*хвіст* – академічна заборгованість, *шпора* – незаконна допомога на іспиті у вигляді тексту, написаного дрібним почерком і складеного у гармошку, *бомба* – шпаргалка, написана на звичайних аркушах, підкладається на іспиті замість бланку, *забой* – пісня, *двіж* – натовп, *труба* – мобільний телефон, *хавчик* – їжа, *лошарик* – хлопець в окулярах); дієслова (*повестися* – повірити, *відтягнутися* – повеселитися, *прохавати* – зрозуміти, *прикинь* – уяви, *лоханутися* – помилитися, *ковбаситися* – танцювати, *зачудити* – щось зробити погане, *туманити* – курити, *залетіти* – завагітніти); прикметники та дієприкметники (*прикольний* – смішний, *безпонтовий* – нецікавий, *рагульний* – некрасивий, *угашений* – п'яний); прислівники (*короче* – швидше говори, *супер, клас* – добре, *прикольнo* – весело); вигуки та звуконаслідувальні слова (*покеда!* – прощай, *ні жу-жу* – мовчати, *хай!* – привіт, *чао!* – прощай); фразеологічні звороти (*фільтруй базар* – стеж за розмовою, *шевели поршнями* – іди швидше, *вставив у тему* – сказати щось влучно).

Таким чином, молодіжний жаргон, будучи відкритою системою, постійно поповнюється новими словами, які відображають зміни в нашому житті, він є своєрід-

ною школою словотворчості, мірилом дотепності підлітків та юнацтва. Як тільки жаргонізм стає загально-відомим, молодь швидко втрачає до нього інтерес і замінює його іншим, тому молодіжний жаргон можна вважати своєрідним «фільтром» новотворів. Як справедливо зауважила Л. Ставицька, «субстандартна лексика видозмінюється, розвивається, а відтак завжди актуальним буде її вивчення «тут і тепер», у ракурсі суспільно-політичної динаміки та мовної особистості у вимірі соціолінгвістичних перемінних, а також оцінних, когнітивних і поведінкових аспектів» [11, с. 345]. У зв'язку з цим сьогодні варто говорити не про те, щоб боротися з жаргоном, а про те, щоб виховувати в активних та пасивних жаргононосців через культуру жаргоновживання культуру усного мовлення і мовний смак як такий. Перспективи подальшого наукового дослідження у руслі означеної проблеми пов'язуємо з докладним вивченням комп'ютерного жаргону як невід'ємної складової молодіжного жаргону, що характеризується своєрідною етимологією та функціонуванням.

ЛІТЕРАТУРА

1. Береговская Э. М. Молодежный сленг: формирование и функционирование / Э. М. Береговская // Вопросы языкознания. – 1996. – № 3. – С. 32–41.
2. Горбач О. Лексика наших картярів і шахістів / О. Горбач // Термінографічна серія «Словосвіт»: бібліографія вчених-термінологів України. – 2004. – № 7. – С. 25–58.
3. Десятерик Д. Уздовж Гапкенштрассе (про «Короткий словник жаргонної лексики української мови» Л. Ставицької) / Д. Десятерик // День. – 2004. – № 5. – С. 24.
4. Єрмоленко С. Я. Знати і «фільтрувати»: з практики вивчення жаргонізмів / С. Я. Єрмоленко //

Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колежіумах. – 2005. – № 7–8. – С. 168–171.

5. Єрмоленко С. Я. Українська мова: короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів / С. Я. Єрмоленко, С. П. Бирик, О. Г. Тодор. – К.: Либідь, 2001. – 252 с.
6. Карпець Л. А. Український спортивний жаргон: структурно-семантичний аспект: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / Л. А. Карпець. – Х., 2001. – 17 с.
7. Мацько Л. І. Стилїстика української мови : підручник / Л. І. Мацько, О. М. Сидоренко, О. М. Мацько. – К.: Вища школа, 2003. – 450 с.
8. Обухова В. Специфіка молодіжного жаргону: комунікативний аспект / В. Обухова // Гуманітарні науки. – 2007. – №1. – С. 141–144.
9. Сербенська О. А. Актуальнее інтерв'ю з мовознавцем: 140 питань і 140 відповідей / О. А. Сербенська. – Лівів, 2004. – С. 142–143.
10. Словник іншомовних слів / Уклад. Л. О. Пустовіт та ін. – К.: Довіра, 2000. – 903 с.
11. Ставицька Л. Арго, жаргон, сленг / Л. Ставицька. – К.: Критика, 2005. – 348 с.
12. Ставицька Л. Дискурс помаранчевої хвилі / Л. Ставицька // Дивослово. – 2006. – №1. – С. 42–45.
13. Ставицька Л. Проблеми вивчення жаргонної лексики: соціолінгвістичний аспект / Л. Ставицька // Українська мова. – 2001. – № 1. – С. 55.
14. Ставицька Л. Про взаємодію жаргону і сленгу / Л. Ставицька // Українська мова та література. – 2000. – №15. – С. 19–21.
15. Ставицька Л. Слово про мову / Л. Ставицька // Дивослово. – 2003. – №1. – С. 20–23.
16. Ставицька Л. Український жаргон : словник / Л. Ставицька. – К.: Критика, 2005. – 496 с.

SUMMARY

In the article the attempt to establish general laws governing appearance and functioning of youth jargon as linguistic phenomenon and component of national language, to explain the functional-stylistic parameters of the slang vocabulary is realized.

УДК 81'33

Вікторія ЖЕЛЯЗКОВА

СТИЛІСТИЧНІ ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ ОЦІНКИ У СУЧАСНОМУ ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ ЗМІ УКРАЇНИ

У статті проаналізовано різноманітні аспекти оцінки та оцінного значення; виявлено особливості оцінної функції стилістично маркованих одиниць у сучасному політичному дискурсі ЗМІ України.

Ключові слова: *категорія оцінки, політичний дискурс ЗМІ, розмовні слова, просторіччя, жаргонізми, лайливі слова, неологізми.*

Провідною тенденцією розвитку сучасної лінгвістики є дослідження механізму функціонування мовних

одиниць з урахуванням їх структурно-семантичних та комунікативно-прагматичних особливостей. Функціона-

ЗМІСТ

Вітаємо з ювілеєм!	3
Труш Т.М. Слово вчителя.....	4
Розділ І. Актуальні проблеми синтаксису	6
Гуйванюк Н.В. Складносурядні речення ускладненої структури	6
Кульбабська О.В. Класифікаційні параметри простого неелементарного речення в синтаксичній концепції К.Ф.Шульжука	11
Кузьмич О.О. Імплицитні елементи в структурі складного речення	15
Шкарбан Т.М. Засоби стислості структури складних конструкцій з однорідною супідрядністю	18
Волощук Р.М. Зовнішні синтаксичні актуалізаційні категорії речення.....	21
Давнюк С.В. Особливості семантики складних сурядно-підрядних конструкцій в українській мові	24
Ричагівська Ю.Є. Типи семантико-синтаксичних відношень у складному реченні віршованого жанру	27
Каленич В.М. Адвербіальні синтаксеми у двоскладних реченнях з одновалентними дієслівними предикативами	32
Щербачук Н.П. Імплицитність – експліцитність синтаксем у простих реченнях-репліках діалогічних едностей типу питання-відповідь	36
Пітель В.І. Незакінчені речення: проблема синтаксичного аналізу.....	40
Пацаранюк Ю.М. Синтаксичні конвергенції як форма реалізації іронії у структурі речення.....	43
Межов О.Г. Орудний відмінок як основний морфологічний варіант інструментальної синтаксеми.....	46
Роїк О.Ю. Семантична нівеляція порівняльних сполучників у структурі складнопідрядних речень.....	50
Костусяк Н.М. Формально-синтаксичні та комунікативні ознаки знахідного відмінка іменників.....	55
Розділ ІІ. Проблеми мовознавчих теорій.....	60
Загнітко А.П. Сучасні класифікації концептів: теоретичний і прикладний аспекти	60
Архангельська А.М. Еталон та анти-еталон чоловічої краси у дзеркалі української мови	67
Мединська Н.М. Проблема предметних та ознакових слів у сучасній лінгвістиці: семасіологічний аспект.....	71
Воробйова Л.М. Слово та його значення: психолінгвістичний аспект	74
Пальчевська О.С. Просторово-орієнтаційний код в українській фразеології.....	78
Войцешук Л.А. Синергетика мови як вияв її духовної сутності в лінгвофілософських концепціях вітчизняних учених.....	81
Бобрикова Ю.В. Мовні реалії та проблеми перекладу.....	86
Розділ ІІІ. Актуальні питання культури мовлення	90
Єрмоленко С.Я. Культура мови і мовні ідеали суспільства.....	90
Сюта Г.М. Поетичне слово-образ як знак української культури.....	94
Весельська Г.С. Нові явища у функціонування еднальних сполучників в українській літературній мові на початку ХХІ століття	97
Шульжук Н.В. Молодіжний жаргон як лінгвосоціальне явище.....	101
Желязкова В.В. Стилїстичні засоби вираження оцінки у сучасному політичному дискурсі ЗМІ України.....	106
Вокальчук Є.Л. Культурно мовні проблеми спортивного теледискурсу	110
Розділ ІV. Актуальні проблеми лексикології	114
Вокальчук Г.М. Українська індивідуально-авторська неологія та неографія: стан і перспективи	114
Шульга Т.А. Семантико-синтаксичні прийоми створення комізму.....	118
Адах Н.А. Оказіональні іменники зі значенням конкретної предметності в поетичному словнику Василя Барки	121
Гаврилюк Н.В. Особливості еволюції індивідуально-авторської лексичної номінації в поезії неокласиків	124
Тимочко О.Б. Основні тенденції у словотворчій практиці поетів-дисидентів 60-70-х років ХХ ст.	127
Тиха Л.Ю. Метафора Марії Матіос: семантичні типи та синтаксичні особливості їх реалізації (на матеріалі малої прози).....	130

Степанова О.І. Проблеми унормування та стандартизації наукової термінології.....	134
Дзюба М.М. Специфіка процесу апелятивзації у сфері наукової термінології	137
Шевчук Т.Б. Запозичені лексеми на позначення осіб, які займаються фінансово-економічною діяльністю в сучасних засобах масової інформації.....	141
Кірілкова Н.В. Фольклоризми у повістях Миколи Вінграновського	145
Панцьо С.Є., Лісняк Н.І. Складні слова як засіб емотивності у поезії Д. Павличка.....	149
Розділ V. Актуальні питання лінгвістики тексту, історії української мови, топонімики, діалектології.....	153
Сікорська З.С. Прийменникові конструкції як вада професійного мовлення.....	153
Олексієвець Л.С. Функціонально-стилістичні особливості тексту офіційно-ділового стилю	159
Карчевська О.Р. Мовна організація портрета людини в українській прозі 20-30 років ХХ ст. (на матеріалі повістей Б.Антоненко-Давидовича	164
Бибик С.П. Розмовно-діалогічна мова в художній оповіді (на матеріалі творів Григора Тютюнника	167
Мялковська Л.М. Конкретно-чуттєвий компонент у мовотворчості І.Нечуя-Левицького	171
Пітель В.М. Народна етимологія і суміжні мовні явища	175
Мандрик Н.В. Народне розмовне джерело як матеріал художньої творчості в Україні 17-18 ст	179
Бісовецька Л. А. Відіменний словотвір дієслів за допомогою суфікса <i>-и-</i> в українській мові: історія і сучасність.....	183
Бачкур Р.О. Лінгвістична типологія назв тварин як твірної бази в українській мові.....	187
Каленюк С.О. Топоніми як ваговий шар ономастичного простору у творах Уласа Самчука.....	192
Джочка І.Ф. Лексико-семантична типологія іменників з кількісним значенням (на матеріалі гуцульських говірок).....	195
Кисіль К.С. Семантика номінативних знаків глутонімії (на матеріалі словника «Арго нововижівських кожухарів на Волині» Й.Дзензелівського).....	201
Лавренчук М.В. Питання системного дослідження матеріальної лексики західно-поліських говірок	205
Розділ VI. Актуальні проблеми зіставного мовознавства.....	210
Даниленко Л.І. Становлення лінгвокогнітивної парадигми в чеському мовознавстві.....	210
Погрібна Т.А. Комунікативно-прагматичні особливості чеських народних прикмет	213
Кондзеля О.С. Засоби комізму в польському художньому дискурсі (Katarzyna Grosnowa «Nigdy w zygju!» і «Serce na temblaku»).....	217
Філь О.М. Культурноспецифічні слова у ролі запозичень в етнічних мовних картинах світу (на матеріалі української та польської мов)	222
Семагин Т.С. Реконструкція слів-імен концептів <i>прекрасне/потворне</i> в англійській та українській мовах.....	224
Яскевіч Ю.В. Етимологічний аспект аналізу концепту <i>страх</i> в англійській, українській та французькій мовах	228
Бісовецька Т.В. Реконструкція номінацій соціального статусу людини тематичного поля «Сімейні стосунки».....	232
Дутчак Н.М. Демінутивна семантика у сфері дієслова.....	236
Розділ VII. Актуальні проблеми мовної освіти.....	240
Хом'як І.М. Орфографічна культура писемного мовлення.....	240
Лещенко Г.П. Комунікативні завдання у системі вивчення морфології у 6-7 класах загальноосвітніх шкіл	243
Златів Л.М. Засвоєння основних способів підвищення інформативності тексту студентами-філологами	250
Антончук О.М. Психологічні умови формування орфографічних умінь і навичок в учнів 6-7 класів	254
Ковальчук Н.П. Символіка знаків пунктуації в електронній письмовій мові.....	257

Наукове видання
Збірник наукових праць
Актуальні проблеми сучасної філології
Мовознавчі студії
Випуск XVII

Упорядкування та наукове редагування
Степанова О.І.

Технічний редактор
Литвак А.М.

ББК 81 Збірник наукових праць Рівненського державного гуманітарного університету.
А 43 Актуальні проблеми сучасної філології. Мовознавчі студії.
4 Вип. 18. – Рівне: РДГУ, 2010. – 265 с.
УДК
811.161.2

Здано до набору _____ . Підписано до друку _____
Формат 70x100¹/₁₆.
Папір офсетний. Друк на ризографі.
Гарнітура Times New Roman Cyr.
Умовн. друк. арк. 8.0.
Тираж 300 прим. Зам. 57/1.

Видавничі роботи: редакційно-видавничий відділ РДГУ
33000, м. Рівне, вул. С.Бандери, 12.
Рівненський державний гуманітарний університет.
Адреса редакції: м. Рівне, вул. Остафова, 31; кафедра української мови